

בהר

היינט וויבאלד אז בזמן בית שני „בטלו יובלות“, איז דאך שוין במילא דאן קיין שמיטה אויך ניט געווען?

רש"י לערנט¹⁰, אז די שמיטין בזמן בית שני זיינען געווען בלויז מדרבנן. אבער תוספות האלט¹¹, אז לויט דער גמרא „מנו יובלות לקדש שמיטין“, איז שמיטה נוהג מדאורייתא אויך ווען ס'איז נישטא קיין יובל, ניט ווי דער ירושלמי.

ב. עס איז ידוע¹², אז די פסקי דינים פון די תנאים ואמוראים זיינען געקומען דורך דעם וואס זיי האבן געזען די ענינים ווי זיי זיינען למעלה און לויט דעם האבן זיי גע'פסק'נט די דינים למטה¹³. און היות אז יעדער תנא און אמורא האט געזען דעם ענין למעלה כפי שרש פון זיין נשמה, דעריבער¹⁴ זיינען פאראן כמה פלוג'תות אין פארשידענע דינים, ווייל מצד דער מדריגה פון שרש הנשמה פון איין תנא איז דער דין באופן כזה, און מצד מדריגת שרש הנשמה פון

י"ד שס"א שכתב (אמ"ש הטור שם „ואסור בחרישה כו' ובא"י האידנא מדרבנן“) „וכן הם דברי הרמב"ם בהלי שמיטה פ"ט ופ"י.“

(10) גיטין לה, א (הובא בתוס' ערכין שם).
(11) ערכין שם. וראה גם רש"י גיטין שם: ואומר אני שהוא מחלוקת.
(12) ביאורו"ז וישלח כ, ב.
(13) ואף שידוע אשר לא בשמים היא (ב"מ נט, ב) — הענין הוא שלאחרי שראו שרש הדבר למעלה, עסקו והשיגו בשכלם את הדבר כמו שהוא למטה, ועפ"ז פסקו את הדין. וכמדובר בזה בארוכה במ"א.
(14) ראה גם הקדמת התניא. זח"ג רמה, א.

א. אויפן פסוק „וקראתם דרור בארץ לכל יושבי“¹ זאגט די גמרא², אז דער דין פון יובל איז נאך „בזמן שכל יושבי עלי“³. און דערפאר איז „משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה בטלו יובלות“.

פונדעסטוועגן זאגט די גמרא⁴, אז אויך בזמן בית שני האט מען געציילט [און מקדש געווען]⁵ די שנת היובל — בכדי „לקדש שמיטין“: היות אז דער חשבון פון די שנות השמיטה פאנגט זיך אן פון דעם יאר וואס נאך שנת היובל [וכדעת רבנן]⁶. אז שנת חמישים „אינה מן המנין“⁷, דע-ריבער האט מען אויך דאן געציילט די יובלות „כדי“⁸ שיבואו השמיטין במקומן.

פרעגט דערויף תוספות⁹: עס שטייט אין ירושלמי¹⁰ אז „בזמן שאי אתה משמט יובל אי אתה משמט שביעית“¹¹.

- (1) פרשתנו כה, יו"ד.
- (2) ערכין לב, ב. רמב"ם ה"י שמיטה ויובל פ"י ה"ח.
- (3) ערכין שם. רמב"ם שם ה"ג.
- (4) רמב"ם שם.
- (5) ערכין שם לג, א. וש"נ. וראה לקמן סעיף ג'.
- (6) לשון רש"י שם לב, סעי"ב.
- (7) ערכין שם.
- (8) שביעית פ"י ה"ב. גיטין פ"ד ה"ג.
- (9) בבס"מ ה"י שמיטה ויובל פ"ד הכ"ה, אשר (לדעת הרמב"ם) רק שמיטה כספים תלוי ביובל משא"כ שמיטת קרקעות נוהגת מה"ט גם שלא בפני הבית. אבל מקושיית התוס' הנ"ל שם מוכח, דסבירא ל"י, שגם שמיטת קרקעות היא רק בזמן שהיובל נוהג (האל"כ, הרי ה"י אפשר לתרץ שזה שמנו יובלות לקדש שמיטין הוא בנוגע לשמיטת קרקעות). וראה מל"מ ברמב"ם שם, שכן מוכח גם מהסוגיא דמו"ק. ולהעיר מב"י

דעם ווי „בטלו יובלות“ איז „מנו יובלות לקדש שמיטין“ ד.ה. אז די שני השבוע האָבן זיך אָנגעהויבן פון דעם איין און פופציקסטן יאָר (כנ"ל סעיף א'); אָבער „באותן השבועים שנה שבין חורבן בית ראשון כו' וכן משחרב באחרונה לא מנו שנת החמישי שים אלא שבע שבע בלבד“¹⁵.

ולכאורה, פאַרוואָס זאָל זיין דער חשבון פון מנין ימי השבוע איצטער אָנדערש ווי ער איז געווען בומן ה' בית (לאחר ווי „בטלו יובלות“)? איז דער ביאור אין דעם — בפני מיות הענינים:

בומן הבית איז געווען די בחינה פון שמיטה אין אַ הויכער מדריגה, און דעריבער איז זי דאָן געווען פאַר-בונדן מיט יובל

[נאָר בומן הבית גופא זיינען געווען צוויי זמנים און מדריגות: בומן שה' יובל נוהג — ווען די בחינה פון שמיטה איז געווען פאַרבונדן מיט דעם ענין פון יובל גופא; און „משבטלו יובלות“ — וואָס דאָן איז שוין געווען די בחינה פון שמיטה אין אַ נידע-ריקערע מדריגה (ומצד זה (לשיטת הירושלמי) בלויז מדרבנן). און דער פאַרבונד פון שמיטה מיט יובל איז דאָן געווען, בלויז מיט זיין מנין — „מנו יובלות לקדש שמיטין“].

אָבער משחרב הבית, איז די בחינה פון שמיטה אין אַ נאָך נידעריקערע מדריגה, און דעריבער איז זי איצטער כלל ניט פאַרבונדן מיט יובל — אפילו ניט מיטן מנין פון יובל.

ד. צו פאַרשטיין דאָס, דאָרף מען פריער מבאר זיין דעם ענין פון

דעם אָנדער תנא איז דער דין באופן אחר.

ועד"ז יש לומר בנוגע לעניננו, אז די פלוגתא צווישן בבלי און ירושלמי¹⁶ (לפי שיטת התוס') — צי שבי' עית איז נוהג מדאורייתא בומן שאין היובל נוהג — איז עס מצד דעם, וואָס די בחינה פון שמיטה ווי זי איז מצד דער מדריגה פון בבלי (במחשכים הושיבני¹⁷) איז נידעריקער ווי די בחינה פון שמיטה מצד דער מדריגה פון ירושלמי: בכדי עס זאָל קענען זיין בשלימות (מן התורה) בחינת שמיטה ווי זי איז מצד ירושלמי, דאָרף מען אָנקומען צו בחינת היובל, וואָס איז העכער פון שמיטה¹⁸; אָבער בחינת שמיטה מצד בבלי, קען זיין בשלימות אפילו בומן שאין היובל נוהג (וכמשי"ת לקמן סעיף ד' ואילך).

ג. ע"פ הנ"ל וועט מען אויך פאַר-שטיין דעם טעם וואָס לאחרי חורבן בית שני, האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ נייער אופן אין מנין שנות השמיטה:

בומן הבית איז די שנת החמישים ניט געווען אַריינגערעכנט אין מנין שני השבוע, און דערפאַר, אפילו נאָך

15) ואף שגם בבבלי (גיטין שם. וש"נ) אמרו „רבי אומר כו' בומן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים“ (וראה רש"י ותוס' שם) — הרי מדמהר רבא (במו"ק ב, סע"ב. ולפי פרש"י (גיטין שם, ב ד"ה רבא) והראב"ד (הל' שמיטה יובל פ"ט ה"ט) — גם בגיטין שם) לאוקמה כרבנן, מוכח דהכי נקטינן. [ובפרט שבמס' ערכין שם סתם כן (לפי גי' התוס').] משא"כ בירוש' סתם כרבי (ראה תוס' שם).

16) ראה סנה' כד, א: במחשכים הושיבני. . זה תלמודה של בבל. ובשלה"ט (ב. לו. רע"א) הובא (כהגירסא בכ"מ בדא"ח): זה תלמוד בבלי.

17) שלכן קדושה נוספת וכמה דינים ביובל שאינם בשמיטה.

18) דעת הגאונים (הובא ברמב"ם שם פ"י ה"ה), כפירוש הררישה בחו"מ ס"ט סק"ט (ד"ה ושמעתתא זו דשמיטה).

החירות וואס וועט זיין לע"ל, ווען עס וועלן גיט זיין שייך קיין שום העלמות והסתרים ווארום „ואת" רוח הטומאה אעביר מן הארץ".²⁰

און דאס איז דער טעם וואס „עיקר מצות יובל" איז געווען נאָר בבית ראשון און גיט בבית שני — ווייל די מדריגה פון בינה „עלמא דחירו" איז דער ענין פון „ה' עילאה" (דער ערשטער ה' פון שם הוי"), און ווי-באלד אַז בבית שני האָט זיך געפּעלט דער ה' ²¹, איז שוין דאָן גיט געווען קיין אמת'ע חירות [ברוחניות, ובמילא — אויך גיט בגשמיות, אַז „היו מלכי עובדי כוכבים מושלים עליהם" ²²]. און דעריבער איז שוין דעמאָלט גיט געווען דער ענין פון יובל, עלמא דחירו ²³.

ה. שוין גערעדט אַמאָל באַריכות ²⁴ בנוגע די צוויי מדריגות פון ביטול — „ביטול היש" וואָס, בכללות, איז עס די עבודה פון קבלת עול, און „ביטול במציאות" וואָס קומט מצד השגה — אַז אין יעדן איינעם פון זיי איז דאָ אַ מעלה:

די מעלה אין „ביטול במציאות" איז בנוגע דער כחות (והתפשטות) ²⁵ פון דעם ביטול, אַז דער ביטול נעמט אַדורך דעם מענטשן אינגאַנצן, אין אַלע זיינע כחות — גיט ווי „ביטול

שמיטה און יובל ווי זיי זיינען בעבודה האדם:

שמיטה איז די עבודה פון קבלת עול מלכות שמים ²⁶ — ביטול היש ²⁷, ד.ה. אַז בעצם איז דער „עובד" א „יש", נאָר ער איז מבטל זיין ישות. וואָס דערפאַר קען בכל שמיטה ושמיטה אויפקומען איבער אַ נייעס אַ קשיא „וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית" ²⁸ — כאָטש אַז אין די פריער-דיקע שמיטות ²⁹ האָט ער אַליין געזען די תוצאות פון „וצוית את ברכתי גו" ³⁰ — ווייל מצד דעם ענין הישות וואָס אין אים, איז ביי אים אַלע מאָל דאָ אַ נתינת מקום פאַר אַ קשיא, און יעדן מאָל באַזונדער דאָרף מען אים זאָגן „וצוית את ברכתי גו".

משא"כ יובל איז אין ספירת הבינה, בחינת „עלמא דחירו" ³¹, אַז דער אור אלקי איז ביי אים מאיר בגילוי, און מצד דעם ווערט ער „באפרייט" פון אַלע ענינים המעלימים ומסתירים ³² — „וקראתם דרור בארץ", בדוגמת

(19) ראה גם טעהמ"צ להארז"ל בפר' שהנו — הובא בדרכ"צ לה, ב: וז"ס ושבחה הארץ בחי' מלכות.

(20) לקו"ת פרשתנו מב, ד.

(21) פרשתנו כה, כ.

(22) וגם בשמיטה זו עצמה — הרי „כבר ראו בששית יריבוי התבואה" (ראה כלי יקר כאן, מה שהקשה על הרמב"ן).

(23) פרשתנו שם, כא ואילך.

(24) לקו"ת ר"ה ס, ב. וש"נ.

(25) ועפ"י יומתק (גם בפנימיות ה-ענינים) מה שנאמר „ועשת את התבואה לשש השנים . . עד השנה התשיעית" — אף שבשמיטה השביעית (שלפני היובל) היתה צריכה לעשות לארבע שנים (ראה תויב ורש"י פסוק כב) — כי זה שנאמר „וצוית את ברכתי גו" הוא בכדי לתרץ קושיא „וכי תאמרו מה נאכל", ובנוגע ליובל „עלמא דחירו" — אין מלכתחלה מקום לקושיא כלל.

(26) זכרי' יג, ב.

(27) לקו"ת שם.

(28) כמור"ל (יומא כא, ב) עה"פ תני

א, ח) ואכבדה — חסר ה'. וראה לקו"ת

שם נו, ג.

(29) לקו"ת שם.

(30) ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ס"ע 72 ואילך

ובהנשמן שם.

(31) מובן שגם באיכות ישנה מעלה

(וגדולה היא) שאינו יש.

לקדש שמיטין". (און ג) ווי זי איז בזמן הזה ווען זי איז כלל ניט פאר-בונדן מיט יובל:

(א) בזמן בית ראשון, ווען עס האט מאיר געווען דער ה' עילאה — בינה, איז געווען די אמת'ע השגה אין אלקות — בחי' יובל, ביז אז אויך די קבלת עול (בחי' שמיטה) איז געווען אין אן אופן פון השגה ³³, כנ"ל;

(ב) בזמן בית שני, האט זיך שוין געפעלט דער ה' עילאה, אבער עס איז נאך געווען עכ"פ די השגה וואס איז שייך צו קבלת עול (וע"ד חב"ד שב-הוד, אז הגם אין דעם עצם ענין האט ער טאקע ניט קיין השגה, פארשטייט ער אבער עכ"פ אז ער דארף מודה זיין ³⁴). און דעריבער האט מען אויך דאן געציילט יובלות (בכדי) לקדש שמיטין — ווייל ס'איז פונדעסטוועגן געווען די בחינה פון יובל (השגה) וואס איז שייך צו שמיטה (קבלת עול);

(ג) משחרב הבית אבער, איז גאר ניטא דער ענין פון השגה — ובדוגמת "הוד שבהוד" ³⁵, און דעריבער איז איצטער די שמיטה כלל ניט פארבונדן מיט יובל.

ז. אע"פ אז די עבודה פון קבלת עול בזמן הזה איז למטה מטעם ודעה, און מטעם זה דערנעמט זי ניט (בגילוי) דעם מענטשן בפנימיותו — וויבאלד

היש" וואו דער ביטול דרינגט ניט דורך דעם מענטשן בכל הכחות שלו;

און די מעלה אין "ביטול היש" איז בנוגע דער איכות (ותוקף) פון ביטול: ביי דער דרגא פון "ביטול במציאות", וויבאלד אז דער ביטול קומט דורך השגה, איז דאך דער ביטול גופא פארבונדן מיט דער מצי-אות (השגה) פון דעם מענטשן. משא"כ ביי "ביטול היש", וויבאלד אז דער ביטול איז דאך ניט פארבונדן מיט דער מציאות פון מענטשן (ווארום, אדרבה, ער, מצד זיין מציאות, איז דאך א "יש"). איז אט דער ביטול (אט-די קליינע כמות פון דעם ביטול) וואס ער איז זיך יע מבטל צום אוי-בערשטן, מצד קבלת עול מלכות שמים, איז א ביטול בתוקף.

און דאס איז די מעלה פון שמיטה ווי זי איז געווען אין דער צייט פון בית ראשון בזמן שהיובל נוהג — אז דאן זיינען געווען ביידע מעלות צו-זאמען: אויך די קבלת עול (שמיטה) איז געווען אין אן אופן פון בינה (יובל); ס'איז געווען א פארשטאנד און א געשמאק אין דעם ביטול פון קבלת עול ³², ובמילא, האט אויך דער ביטול וואס איז העכער פון (השגה און) מציאות, דורכגענומען דעם מענ-טשן בכל מציאותו (אבער ניט מבטל געווען די מציאות).

ו. עפ"ז וועט מען אויך פארשטיין די דריי מדרגות הנ"ל פון שמיטה: (א) ווי זי איז געווען בזמן שהיובל נוהג. (ב) ווי זי איז געווען משבטלו יובלות אבער נאך אלץ "מנו יובלות

33 ראה לקו"ת שם (ס, סע"ב): והיינו המשכת בחי' ה' עילאה בה' תתאה, ושם (נו, ג) ממק"מ: גם המל' היתה אז במדרגת הבינה שהיא ה' עילאה, ולהעיר מהחילוק דפני' אבא פני' עתיק ופני' עתיק במקומו (המשך תרס"ו ע' קא ואילך).

34 סדור שער הל"ג בעומר (שו, ב), וראה גם ד"ה ונחה עליו תש"ט פ"ח.

35 שם. ובר"ה ונחה עליו שם משמע, שזהו עיקר העבודה שבזמנה"ג.

32 ראה עד"ז לקו"ש ח"ח ע' 126 ואילך, בענין אופן הנרצה בקיום ה"חוקים".

מצד דעם ענין פון „במחשכים הושיבני — זה תלמוד בבלי“³⁹, קוקט אויס, אַז קב"ע היינט איז אַן ענין חיצוני. און דעריבער האַלט דער בבלי אַז שמיטה בזמן הזה איז אַן ענין לעצמו, וואָס האָט ניט קיין שייכות צו דער שמיטה ווי זי איז געווען בזמן שהיובל נוהג;

מצד דעם אור פון ירושלמי אָבער פילט זיך, אַז אויך קב"ע שבזמן הזה איז אַן ענין פנימי (ס'איז בלויז וואָס דערוויילע איז עס ניט מאיר בגילוי). און דעריבער האַלט דער ירושלמי אַז שמיטה היינט צו טאָג איז (ניט קיין ענין לעצמו, נאָר) אַ המשך און זכר פון דער שמיטה ווי זי איז געווען בזמן בית ראשון.

און אַזוי אויך, אַ הכנה צו דער שמיטה וואָס וועט זיין לעתיד לבא, אין דער „ביאה שלישית“⁴⁰ דורך משיח צדקנו, יבא ויגאלנו בקרוב ממש.

(משיחת פורים, תשכ"ו)

אָבער אַז קב"ע נעמט זיך פון עצם הנשמה שלמעלה מהשכל³⁶, מוז מען זאָגן, אַז אויך איצטער האָט די קב"ע אַ ווירקונג אויף די כחות פנימיים (שכל וכו'), וואָרום אַן „עצם“ געפינט זיך (און ווירקט) אין אַלע זיינע ענינים³⁷. עס איז נאָר, וואָס מצד דעם העלם והסתר פון חשך הגלות, קוקט אויס, אַז די קב"ע בזמן הזה איז אַן ענין חיצוני.

און דאָס איז דער ביאור הפלוגתא פון בבלי און ירושלמי צי שמיטה בזמן הזה איז מדאורייתא (ד.ה. אַן מצות שמיטה בזמן הזה איז אַן ענין מצד עצמו) אָדער מדרבנן, אַלס זכר³⁸ צו דער שמיטה וואָס איז געווען בזמן שהיובל נוהג;

(36) ראה ד"ה ונחה עליו שם פי"ח וי"ט. ובכ"מ.

(37) ראה לקו"ש שם ע' 131-2. קונט' „ענינה של תורת החסידות“ (נדפס ב„ספר הערכים חב"ד“ סוף כרך א') סי"ו.

(38) גיטין לו, ב.

וע"פ מ"ש בפנים, יובן מה שתיקנו רק זכר לשמיטה ולא תיקנו ליובל (ראה תוס' ומהרש"א שם) — כי בחי' היובל עלמא דחירו, אינו מאיר עכשיו כלל.

(39) נסמן לעיל הערה 16.

(40) ראה רמב"ם שם פי"ב הט"ו.

בהר ב

בדוגמא צום סיום הסדרה „אני הוי”
(וואס דאס מיינט, ווי רש”י זאגט:)
— נאמן לשלם שכר.

די הבטחה פון שכר פאר לימוד
התורה וקיום המצות אין אלגעמיין,
געפינט מען אין כמה וכמה סדרות
התורה און אין כו”כ משניות (אויך
אין מס’ אבות *). אבער דער חידוש
וואס איז דא אינעם סיום פון היינטיגן
טיקער סדרה, באשטייט אין דעם וואס
„נאמן לשלם שכר”: דער אויפטו פון
פסוק איז דא (ניט דער צוואג און
ס’קומט אים שכר פאר שמירת שבת
און יראת המקדש, נאר) און דער אויך
בערשטער איז „נאמן” צו באצאלן, און
ניט פארמיידן ח”ו, דעם שכר וואס עס
קומט אט-די וואס דערפילן די דער-
מאנטע ציוויים *.

על דרך זה איז אויך אין סיום
משנה הנ”ל: ר”מ איז דא מחדש (ניט
און פארן עמל בתורה הרבה קומט א
סך שכר, נאר) און „יש שכר הרבה
ליתן לך”. ד.ה., דער מענטש קען
דאך טראכטן: אמת טאקע אים קומט
א סך שכר פאר דער גרויסער הארץ-
וואניע; עס קען אבער געמאלט זיין
ער זאל דאס ניט באקומען אין פולן,
ווייל ס’איז גאר ניט בנמצא אזויפיל
שכר צו געבן אים — איז ר”מ מדגיש
און באווארנט „יש שכר הרבה וכו’”,
און ער איז פאראן אין דער גרויסער
מאס, און במילא איז דער מענטש

א. אין די שבתים וואס צווישן פסח
און שבועות לערנט מען פרקי אבות,
יעדן שבת א פרק.

און וויבאלד אז אלע ענינים פון
תורה זיינען בתכלית הדיוק (ובמכ”ש
פון דעם וואס אפילו עניני העולם זיי-
נען ניט באקראי ח”ו, נאר בהשגחה
פרטית), איז מובן, אז דער פרק וואס
מען לערנט אין דעם באשטימטן שבת,
האט א שייכות אויך צו דער סדרה
וואס מען לייענט דעמאלט.

פון די משניות פון היינטיקן פרק
(ד’), וואס מ’געפינט אין זייער תוכן א
שייכות מיוחדת צו דער היינטיקער פ’
(בהר), איז די משנה: „ר”מ אומר
הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה כו’”,
וואס איר סיום איז „ואם עמלת בתורה
הרבה, יש שכר הרבה ליתן לך” —

(1) ס’ הפרס לרש”י (בפי התפילות)
וסדור ר”ע גאון — בשם הרב שר שלום גאון
(אלא שנאמר שם סתם בשבת), ובסידור
אדה”ו (וכ”ה בטווי”ח ס’ רצב (וכנ”ל) —
בשבת סתם), אבודרהם (סוף סדר ימי הער
מר), מקומות שבהערה הבאה: נוהגין לומר
פרקי אבות.

(2) אבודרהם שם. פרקי משה לאבות
בתחלתו. מדרש שמאל לאבות בהקדמה.
אדה”ו בסידורו. ובסידור שם (וכ”ה ברמ”א
לאו”ח סו”ס רצב. סדור הרמ”ק ועוד)
ש”ש נוהגין כך כל שבתות הקיץ —
עוד מנהגים בזה — ראה מחזור ויטרי
סקמ”א. כלבו סו”ס מ’). ולהעיר מכמה
מאמרים של כ”ק מו”ח אדמו”ר שנאמרו
אחרי חגה”ש, שהתחלתם היא משנה שבפרקי
אבות שבשבתים אלו.

(3) משנה יו”ד.

(4) כ”ה בסדור אדה”ו. ובמסכת אבות
שנפסה במשניות, ש”ס וכו’ — ליכא תיבת
„הרבה” (הראשונה). וראה בשער הכולל
דכמה שינויי נוסחאות בפרקי אבות נמצאו
בסידור (זה ודהשל”ה).

(5) וכ”ה בתו”כ כאן (אני נאמן כו’).

(6) סוף פ”ב. ועוד.

(6*) וכמה שינויים בפרש”י עה”ת בכ”מ
שנאמר בהם „אני הוי”’. ולדוגמא: לעיל
כב, ל (ובכב, לא — לא פירש כלל). כב,
לג. ואכ”מ.